

Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski, prof. KUL
Instytut Prawa Kanonicznego
Katedra Historii, Norm Ogólnych, Prawa Sakramentów
i Instytutów Życia Konsekrowanego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. MARCINA SZYMANIKA
pt. „Formacja członków służby liturgicznej w świetle „Dyrektorium
Duszpasterstwa Służby Liturgicznej”, Warszawa 2022, s. 254, napisanej na
Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
Wydział Teologiczny
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jacka Nowaka SAC.**

Sobór Watykański Drugi w *Konstytucji o liturgii* stanowi, że „*Matka Kościół pragnie, aby wszyscy wierni byli wdrażani do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych, jakiego domaga się sama natura liturgii. Na mocy chrztu lud chrześcijański, będąc „wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem Bogu na własność przeznaczonym” (IP 2,9; por. 2, 4n), jest uprawniony do takiego udziału” (KL nr 14)*. Dlatego też Kościół czyni wszelkie starania, aby to było realizowane w duszpasterstwie i miało wpływ na przeżywanie świętej liturgii. Do bardzo ważnych zadań duszpasterzy należy, aby zapewnić wiernym takie rozumienie liturgii. Stąd rodzi się potrzeba odpowiedniej formacji między innymi służby liturgicznej. Po Soborze Watykańskim Drugim Kościół uczynił wiele w tym kierunku, aby liturgia była głębiej rozumiana i przeżywana przez wiernych. Wszyscy członkowie Kościoła są wezwani do świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa w liturgii według postanowień *Konstytucji o liturgii* „...każdy, kto wykonuje swą funkcję – czy to duchowny, czy wierny świecki – powinien w pełni wykonywać wyłącznie tylko to, co należy do niego z natury rzeczy i na podstawie

przepisów liturgicznych” (KL nr 28). Zatem, aby służba liturgiczna, o której mówi *Dyrektorium Duszpasterstwa służby liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski z dnia 27 listopada 2008 roku* poprawnie, pobożnie i z głęboką wiarą spełniała swoje funkcje należy staranie przygotować te osoby do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przysługującym im czynności (por. KL nr 29; *Dyrektorium Duszpasterstwa służby liturgicznej nr 8-9*). *Dyrektorium Duszpasterstwa służby liturgicznej stanowi*, aby formacja służby liturgicznej była przeprowadzana roztropnie i stopniowo wprowadzała „w kolejne etapy dojrzewania w posługiwaniu” (por. nr 6).

Wyrażam zatem wielką radość z podjęcia tego tematu na seminarium naukowym z Liturgiki, prowadzonym pod kierunkiem Ks. prof. dra hab. Jacka Nowaka SAC, który od wielu lat na swoim seminarium podejmuje bardzo ciekawe badania dotyczące spraw związanych z życiem liturgicznym Kościoła – w tym konkretnym przypadku chodzi o formację duszpasterstwa służby liturgicznej. Jest to problem, który z pewnością od samego początku istnienia Kościoła miał i ma do dzisiaj - szczególnie w czasach po Soborze Watykańskim Drugim i po wydaniu *Dyrektorium Duszpasterstwa służby liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski* oraz *Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku* i *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, jak też innych licznych dokumentów Kościoła - ogromny wpływ na stosunek do wiary i praktyk religijnych wiernych. Tego typu opracowania służą także głębszemu zrozumieniu piękna liturgii w życiu Kościoła i poszczególnych wiernych.

Tego rodzaju badania naukowe – tak od strony liturgiczno-duszpasterskiej, jak i prawnej – mają także na celu rozwijanie wiary poprzez zdobywaną wiedzę, ożywianie praktyk religijnych i moralnych, upowszechnianie nauki Kościoła, głębsze ożywienie Kościoła i angażowanie się w Jego zadania wiernych. Takie opracowania naukowe mają wielkie znaczenie dla świadomego, czynnego i owocnego przeżywania liturgii.

Niniejsza recenzja zawiera następujące punkty:

- opis rozprawy doktorskiej
- ocenę merytoryczną pracy
- ocenę formalną pracy
- wniosek końcowy.

1. Opis rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Marcin SZYMANIK przedstawił swoją rozprawę doktorską jako monografię o charakterze teologiczno-pastoralno-prawnym, mającą na celu przede wszystkim głębsze ukazanie formacji członków służby liturgicznej według *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski z 2008 roku*. Zagadnienie to jest szczególnie bliskie autorowi rozprawy, ponieważ jest on kapłanem, duszpasterzem. Ponadto był także przez wiele lat odpowiedzialny w Diecezji Drohiczyńskiej za formację członków służby liturgicznej. Organizował kursy lektorów, ceremoniarzy, dbał o duszpasterstwo ministrantów itp. Autor, poddając szczegółowej analizie *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej* oraz inne dokumenty Kościoła omawiające problem członków służby liturgicznej usiłował wykazać, na ile taka formacja jest potrzebna w Kościele łacińskim dzisiejszemu wiernemu. Sam autor pracy we wstępie napisał, że „...Kościół od pierwszych wieków swego istnienia dbał o jak najgodniejsze sprawowanie Bożych tajemnic” (Wstęp, s. 29). To między innymi temu ma służyć dobrze przeprowadzona formacja członków służby liturgicznej. Jest czymś godnym podkreślenia, że po Soborze Watykańskim Drugim ujednoczono proces formacyjny w parafiach. Z pewnością w znacznej mierze przyczyniło się do tego *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej* zatwierdzone podczas 346. Zebrania Konferencji Episkopatu Polski w Częstochowie. Należy podkreślić, że zagadnienie to ciągle wymaga nowego spojrzenia i doskonalenia formacji służby liturgicznej na różnych jej etapach.

Za główny cel niniejsze pracy stawia sobie Autor wyłonienie i szczegółowe dokonanie analizy fundamentalnych myśli, które są wspólne dla poszczególnych etapów pracy jakimi są: formacja wprowadzająca, opisująca znaki liturgiczne, formacja pogłębiająca, której zadaniem jest wprowadzenie w świat słowa i modlitwy, formacja diakonijna, formacja specjalistyczna i wreszcie formacja stała. Przedmiotem badań tejże pracy jest ukazanie zasadniczego tematu przewidzianego w programie formacyjnym na podstawie obowiązującego programów kościele rzymskokatolickim w Polsce. Dlatego też należy bardzo wyraźnie podkreślić, że tematyka ta ma charakter pionierski, oryginalny i stanowi nowe i bardzo ciekawe ujęcie problemu związanego z formacją duszpasterstwa służby liturgicznej.

Dysertacja ta ma charakter analityczno-syntetyczny. Autor swoje badania naukowe oparł na *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej*, *Programie formacyjnym służby liturgicznej*, *Obrzędach błogosławieństw służby liturgicznej*, Piśmie Świętym, Dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, Katechizmie Kościoła Katolickiego. Ponadto cennymi materiałami źródłowymi dla niniejszej dysertacji były liczne dokumenty Kościoła Powszechnego, teksty ks. Franciszka Blachnickiego oraz podręcznik *Pedagogia ministrancka*. Wykorzystał także bogatą w tym względzie literaturę poruszającą w sposób bezpośredni, czy też pośredni omawianą tematykę w niniejszej pracy. Sformułowanie tematu jest poprawne i jak najbardziej uzasadnione. Należy podkreślić, że zagadnienie to w takim ujęciu nie zostało dotychczas opracowane. Stąd niniejsza rozprawa jest bardzo cenna zarówno dla teologów, liturgistów, jak i duszpasterzy zajmujących się szczególnie formacją służby liturgicznej. Autor przedstawia podjęte zagadnienia w sposób interesujący, oryginalny, twórczy i głęboki. Bardzo wyraźnie dostrzega się tutaj także doświadczenie duszpasterskie Autora.

Zgromadzony w pracy materiał jest bardzo pomocny w przybliżaniu zagadnienia formacji duszpasterstwa służby liturgicznej w życiu Kościoła Powszechnego, jak i partykularnego. Pozwala ponadto skutecznie poszukiwać

odpowiedzi na nurtujące i ciągle aktualne pytania, zwłaszcza dotyczące sposobu uczestnictwa wiernych w liturgii Kościoła. W czasach obecnych często z braku odpowiedniej formacji w tym względzie powstaje wiele problemów i wątpliwości, niezrozumienia, a często nawet napięć i różnego rodzaju nadużyć. Każde takie opracowanie naukowe jest pożyteczne i bardzo praktyczne dla przybliżenia podstawowych prawd dotyczących głębokiego przeżywania liturgii. Dobrze prowadzone duszpasterstwo służby liturgicznej ma wielki wpływ na *ars celebrandi* oraz na rozumienie liturgii. Ma także znaczenie duchowe i wpływ na wiarę wiernych.

Główny cel pracy i zastosowane w niej metody naukowe przyczyniają się do podziału pracy na pięć logicznie ze sobą powiązanych rozdziałów. Zamyka ją zakończenie, podsumowujące wyniki badań zaprezentowanych wcześniej. Należy podkreślić, że każdy rozdział pracy poprzedzony jest bardzo dobrym, rzeczowym wstępem, co nie tylko odpowiada metodologicznym wymogom, lecz potwierdza także dobrą znajomość omawianego problemu. W zakończeniu poszczególnych rozdziałów autor podsumowuje także wyniki kolejnych etapów swoich badań, co niewątpliwie znacznie podnosi wartość pracy.

W zakończeniu pracy autor niekiedy niepotrzebnie wraca do niektórych podobnych myśli poruszonych wcześniej w pracy, np. we wstępie pisze: „*W miarę upływu stuleci zmieniały się role, funkcje i sposób usługiwania w czasie celebracji liturgicznych, zawsze jednak w Kościele obecna była troska o dobre przygotowywanie członków służby liturgicznej*” (Wstęp, s. 31), w zakończeniu zaś pisze „*Przez wieki istnienia Kościoła prowadzone jest wychowanie liturgiczne kolejnych pokoleń chrześcijan*” (Zakończenie, s. 244). Autor czasami w zakończeniu pracy odwołuje się do analizy niektórych myśli poruszonych już wcześniej w *Dyrektorium*. W zakończeniu mogłoby być więcej konkretnych, duszpasterskich sugestii w celu lepszego przeprowadzenia formacji służby liturgicznej w parafiach, tym bardziej, że Autor ma w tym temacie bogate doświadczenie duszpasterskie.

Chociaż na podobne tematy napisano wiele różnego rodzaju opracowań naukowych z zakresu teologii, w tym wypadku liturgiki, to należy zaznaczyć, że rozprawa księdza mgra lic. Marcina Szymanika jest pierwszą tego rodzaju pracą, próbującą na szerszym, teologiczno-duszpasterskim, a także prawnym tle przedstawić tematykę formacji duszpasterstwa służby liturgicznej. Autor pragnął ukazać wielopłaszczyznowo ten problem – jak wyżej wskazano – od strony teologicznej, liturgicznej, prawnej i duszpasterskiej.

Zebrane bardzo bogate materiały źródłowe i wyprowadzone wnioski mogą być wykorzystane przez teologów, liturgistów a szczególnie duszpasterzy pracujących ze służbą liturgiczną w parafiach.

Wydaje się czymś naturalnym i oczywistym, że ukazanie się drukiem niniejszego opracowania byłoby bardzo pożyteczne i nawet wskazane po uprzednim uwzględnieniu kilku drobnych poprawek.

2. Ocena merytoryczna pracy

Rozprawa jest owocem niesłychanie wytrwałej pracy badawczej. Autor wnikliwie przeanalizował liczne dokumenty Kościoła, zwłaszcza *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej*, Drugiego Soboru Watykańskiego, dokumenty Stolicy Apostolskiej, Kongregacji, nauczanie papieży, Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, Katechizm Kościoła Katolickiego, Konferencji Episkopatu Polski, księgi liturgiczne, dokumenty wykonawcze II Polskiego Synodu Plenarnego (1991-1999).

Temat rozprawy jest precyzyjnie i jasno określony. Chociaż w tytule pracy można byłoby dodać „*Formacja członków służby liturgicznej w świetle „Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej” Konferencji Episkopatu Polski*”. Treść dysertacji jest zgodna z jej tematem. Układ poszczególnych rozdziałów jest logiczny i spójny. Autor wykazał się tu dobrą znajomością

7

problemu. Także i tutaj widać bardzo bogate doświadczenie duszpasterskie Autora.

W pierwszym rozdziale autor robi podaje dokładną definicję służby liturgicznej w Kościele, wyjaśniając je w trzech paragrafach, a mianowicie według Pisma Świętego, następnie wyjaśnia posługi i funkcje liturgiczne tak jak stanowi to *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej* z uwzględnieniem genezy ich powstania i znaczenie dla rozwoju wiary człowieka.

W drugim rozdziale autor omówił szczegółowo znaczenie Słowa Bożego, które jest fundamentem formacji liturgicznej. Przede wszystkim zwrócił uwagę na to, że Słowo Boże oznacza moc stwarzania, którego dokonał Bóg i które nadal działa mocą Ducha Świętego. Omówił takie zagadnienia szczegółowe takie jak: personalistyczny wymiar słowa oraz formację ewangelizacyjno-biblijną. To Boże wezwanie ma przede wszystkim charakter personalny. Bóg przemawia do każdego człowieka osobiście. Ze strony człowieka jest potrzebna odpowiedź i gotowość przyjęcia tego Słowa. Liturgia to dialog pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Autor zaznacza w tym rozdziale pracy, że głęboka formacja liturgiczna ma się zawsze opierać na Słowie Bożym.

W trzecim rozdziale swojej dysertacji autor ukazał liturgię jako przestrzeń Bożego działania, które posiada moc sakramentalną dzięki ofierze Jezusa Chrystusa. Przede wszystkim poruszył takie zagadnienia szczegółowe jak: uświęcający wymiar liturgii, liturgię jako pierwszą zasadę formacji i formację katechumenalno-liturgiczną.

W rozdziale czwartym pracy przedstawił zaś zagadnienie służby we wspólnocie Kościoła. Wśród szczegółowej problematyki zostały tutaj poruszone następujące zagadnienia: ukazał Chrystusa jak Sługę, który jest wzorem chrześcijańskiego życia, wyjaśnił znaczenie diakonii w apostoelskich funkcjach członków Kościoła oraz formację diakonijno-eklezyjalną. To diakonia jest fundamentem życia Kościoła. To ona poprzez konkretne czyny realizuje chrześcijańską miłość, której niedościgłym wzorem jest Jezus Chrystus jako

Sługa. Autor w tym rozdziale pracy ukazuje potrzebę autentycznych świadków służby.

W rozdziale piątym Autor przedstawił zagadnienie troski o formację służby liturgicznej. Wskazał na jej struktury, na odpowiedzialnych za formację, którymi są: biskup, prezbiterzy – szczególnie proboszcz, który jest pierwszym odpowiedzialnym za duszpasterstwo, katecheci, animatorzy też mogą odegrać znaczącą rolę w formacji służby liturgicznej oraz rodzina jako „Domowy Kościół”. To gorliwość rodziców i wzorowy przykład życia, świadectwo życia wiarą jest niezmiernie ważny w tejże formacji. W wypadku rodziców jest to odpowiedzialność instytucjonalna. Znacząca jest tutaj także funkcja diecezjalnego duszpasterza służby liturgicznej. Odpowiedzialni za tę formację przekazują nie tylko odpowiednią wiedzę, która jest niezmiernie ważna, ale również mentalność, doświadczenie wiary. Do form pracy wychowawczej Autor zalicza przede wszystkim system stopni szkoleniowo-wychowawczych, strój i znaki służby liturgicznej, systematyczne spotkania – najlepiej tygodniowe, kursy specjalistyczne, rekolekcje oraz sport, który również odgrywa znaczącą rolę.

W pracy widać umiejętne wykorzystanie przez autora danych, uzyskanych na podstawie dokonanej analizy źródeł, w celu sformułowania wyników badań w formie konkretnych wniosków przy poszczególnych rozdziałach. Należy też podkreślić dojrzałość naukową autora. Brakuje mi tutaj w tej strukturze ukazania roli duszpasterstwa krajowego, diecezjalnego, dekanalnego oraz parafialnego. Wprawdzie to duszpasterstwo przewija się gdzieś w niektórych miejscach, jednak należałoby temu poświęcić może nawet osobny paragraf w pracy.

Autor w pracy zamieścił także 2 aneksy: program formacyjny służby liturgicznej oraz znaki służby liturgicznej, co bez wątpienia podnosi walor pracy.

Te drobne uchybienia należy poprawić przy wydaniu pracy drukiem.

Imponująco przedstawia się wykaz źródeł (114 pozycji), opracowań (161 pozycji) oraz bogata literatura (pomocnicza 112 pozycji), strony internetowe (2 pozycje). Łącznie – 389 pozycji. Źródła są jasno i logicznie uporządkowane co

świadczy o dobrej znajomości problemu przez Autora. Jednak wśród źródeł na pierwszym miejscu należałoby umieścić **Pismo Święte a nie Dyrektorium**. Źródła stanowią materiał bardzo bogaty i wyczerpujący.

Źródła pracy są podwójne. Z jednej strony widzimy normatywne dokumenty Kościoła, szczególne miejsce zajmuje źródło podstawowe, czyli Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski z 2008 roku oraz pomocnicze, przede wszystkim Podkomisji ds. Służby liturgicznej, nauczanie Kościoła, papieży, Kongregacji, Ojców Kościoła i Pisarzy Kościelnych, inne dokumenty Kościoła w Polsce oraz księgi liturgiczne. Niektóre ze źródeł, które znalazły się w dziale „inne dokumenty Kościoła” należałoby umieścić w dziale nauczanie papieży, np. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II z 1983 roku, czy Katechizm Kościoła Katolickiego. Źródła te wykorzystał autor bardzo dokładnie, poprawnie, zgodnie z regułami naukowymi.

3. Ocena formalna pracy

Autor bardzo dokładnie opisał metody, którymi posłużył się w pracy. Temat pracy wymagał posłużenia się równoległe metodą analityczno-syntetyczną oraz krytyką historyczną oraz krytyką źródeł. Dzięki tym metodom autor dokonał krytycznej analizy tekstów źródłowych. Metody te w całej rozprawie doktorskiej wykorzystał prawidłowo. Nakreślił też stan badań dotyczący przedmiotu jego rozprawy i omówił bardzo dokładnie terminologię, którą posługuje się w dysertacji.

Pod względem formalnym zapis bibliograficzny i sposób posługiwania się przypisami są poprawne.

Starannie przygotowany jest zestaw skrótów, których autor konsekwentnie używa w całej pracy, Wykaz skrótów zrobiony jest prawidłowo i Autor konsekwentnie nimi się posługuje. Chociaż tutaj pominął dwa skróty. W wykazie skrótów, który często występuje jest brak skrótu „KEP” oraz skrótu „ST”, s. 36.

Niekiedy jest brak konsekwencji w przypisach, np. raz przypis KK, nr 11 s. 157, s. 217 umieszcza w tekście a nie na dole pracy; podobnie przypis 195, raz cytaty z Pisma Świętego w tekście, innym razem na dole.

DB, s. 217.

DM, s. 84.

Często stosuje skrótów dokumentów w korpusie pracy zamiast podawać pełne nazwy, np. „DDSL”, np. przypis 135, 191, 195, 196, 200, 208, 217 itd.

albo OULiA, s. 58.

albo skrót „PFSL”, np. s. 192, 196, 197.

albo skrót KKK, s. 194.

albo skrót „CIM”, s. 202, 203, 207.

albo skrót OWMR, s. 203, 204, 205 itd.

albo KDSL, s. 208, 209, 210, itd.

Albo KL, s. 53.

Z zasady Autor stosuje w przypisach słowo „tenże”, ale też zdarza się, że tego nie robi, np. s. 233, przypis 144, 145, 146, 147.

Brak ujednoczenia zapisu w przypisach, rozdział V, s. 240, np. przypis 167, 169, 191, 195 używa pełnej nazwy „Podkomisja Konferencji Episkopatu Polski ds. Służby Liturgicznej”, w innym zaś miejscu posługuje się skrótem „KEP”, np. rozdział IV, przypis 115, 118, 142, 143.

Jest też brak ujednoczenia w cytatach z Pisma Świętego, raz podaje skąd jest dany cytat w korpusie pracy, innym razem w przypisach na dole, np. przypis 49, s. 47, 48, 50, 53, 84, 128, itd.

Zdarzają się także drobne błędy drukarskie, np. zamiast „tamże” jest „także”, przypis 66, s. 90.

Niepotrzebnie podawany jest cały tytuł dzieła: „Powołanie do apostołstwa, red. T. Bielski, Poznań-Warszawa 1975, skoro to dzieło było już cytowane kilka razy wcześniej, np. s. 85, przypis 38, s. 86, przypis 42, s. 91, przypis 76, 77.

Autor przy niektórych dziełach najczęściej stosuje skróty, przy innych chociaż często ich używa, to pisze cały tytuł, np. „*Verbum Domini*”, „*Laudis canticum*”, „*Gaudium et spes*”, *Redemptoris Missio*”, „*Dies Domini*”, np. s. 154, 175, 177 itd. Dobrze byłoby to ujednoczyć.

To są drobne uchybienia, które nie obniżają wartości pracy.

Język pracy jest poprawny. Styl właściwy, nie budzi zastrzeżeń.

Wszelkie zgłoszone uwagi dotyczą drobnych uchybień, które nie obniżają w żaden sposób wartości pracy. Ewentualnie należy je jedynie uwzględnić przy wydaniu pracy drukiem.

Proszę doktoranta o odpowiedź na następujące trzy pytania, które mnie bardzo interesują, a mianowicie:

- 1. W pracy ksiądz doktorant zaznaczył, że odpowiedzialni za formację służby liturgicznej są także rodziny. W jaki sposób w dzisiejszej rzeczywistości rodzina jako „Domowy Kościół” ma wpływ na formację członków służby liturgicznej? Co tak naprawdę zależy od rodziny w tej mierze?**
- 2. W rozdziale 2 w paragrafie, 1 s. 78 dysertacji doktorant posługuje się słowem „katabatyczne” znaczenie słowa w powoływaniu i uzdalnianiu do służby. Słowo to ma różne znaczenia także w słowniku języka polskiego – nawet odnosi się do „opadania mas powietrza wzdłuż nachylonych powierzchni” oraz inne. Proszę o wyjaśnienie użycia tego słowa w kontekście powoływania i uzdalniania do służby liturgicznej w Kościele?**
- 3. Ksiądz przez wiele lat był odpowiedzialny w diecezji drohiczyńskiej za duszpasterstwo służby liturgicznej. Co według księdza doktoranta jest takim priorytetem w formacji służby liturgicznej? Proszę wskazać na kilka elementów duszpasterskich? jak zachęcić dzisiaj samych odpowiedzialnych za poważne potraktowanie tego problemu?**

Wniosek końcowy

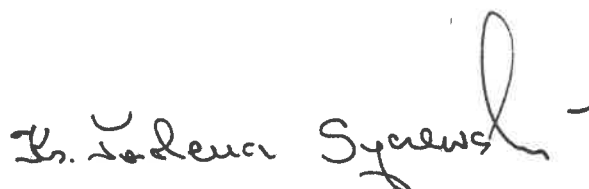
Do najważniejszych walorów niniejszej pracy należą: umiejętność eksploracji źródeł, literatury źródłowej i przedmiotu, logiczność i jasność przeprowadzania wywodu. Temat pracy został właściwie dobrany. Układ pracy jest logiczny i odpowiada na postawiony problem. Poszczególne rozdziały dysertacji są ze sobą logicznie powiązane i nie budzą wątpliwości. Źródła pracy są bardzo bogate i zostały przez autora wykorzystane poprawnie. Język pracy jest poprawny. Styl właściwy.

Kwalifikacyjna ocena rozprawy każe także wskazać na jej znaczenie pionierskie. Praca jest oryginalna, bardzo interesująca. W bogatej literaturze opisującej poruszany temat, autor potrafił odnaleźć swój punkt widzenia i konsekwentnie przeprowadził go w swojej dysertacji.

Stwierdzam przeto, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Księdza mgra lic. Marcina SZYMANIKA spełnia wszelkie wymogi metodologiczne, formalne i merytoryczne - zgodnie z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym. Daje to podstawę do kontynuowania przewodu doktorskiego, a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej w rozumieniu art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) i wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie do jej publicznej obrony przez Radę Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Niniejsza dysertacja zasługuje na wyróżnienie i o to wnoszę.

Lublin, 28. 07. 2022 r.

Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski, prof. KUL